

Folkhälsomyndigheten

Återrapportering om insatser för att förebygga spelproblem

Folkhälsomyndighetens återrapportering av regeringsuppdrag

Denna titel kan laddas ner från: www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/. En del av våra titlar går även att beställa som ett tryckt exemplar, se våra [kundtjänst och köpvillkor](#).

Citera gärna Folkhälsomyndighetens texter, men glöm inte att uppge källan. Bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten. Det innebär att du måste ha upphovspersonens tillstånd att använda dem.

© Folkhälsomyndigheten, 2023.

Artikelnummer: 23083-2

Om publikationen

Folkhälsomyndigheten har under 2022 haft i uppdrag av regeringen att genomföra insatser för att förebygga spelproblem genom att utveckla och sprida det nationella kunskapsstödet om spelproblem, verka för nationell samordning av spelförebyggande insatser och stödja huvudmännen i genomförandet av lagändringarna i socialtjänstlagen (2001:453) och hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) avseende spelmissbruk i samverkan med länsstyrelserna.

Publikationen är vår återredovisning till regeringen av uppdraget. Den kan även vara av intresse för andra nationella myndigheter samt för politiker och tjänstemän på regional och lokal nivå och andra som arbetar med hälsofrämjande och förebyggande insatser inom spel-området. Arbetsgruppen har bestått av utredare från enheten för spelprevention och samordning ANDTS. Ansvarig enhetschef har varit Anna Månsdotter vid enheten för spelprevention och samordning ANDTS.

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund	6
Syfte	6
Avgränsningar	6
Uppdragets genomförande	7
Det nationella kunskapsstödet – spelprevention.se	7
Samlad statistik och uppföljning om spelande och spelproblem	8
Länsrapporten inklusive fördjupade analyser	8
Analys av Länsrapporten	9
Järfälla som ett exempel på integrering av spel i ANDTS-förebyggande arbete	9
Uppdatering av systematisk översikt över förebyggande metoder inom spelområdet	10
Samhällskostnad för spelproblem 2021	10
Publikationer, webbtexter och webinarium	11
Spridning av det nationella kunskapsstödet	12
Konferenser och seminarium	12
Integrering ANDTS	13
Nationell samordning spel	14
Oberoende spelsamverkan	15
Samverkan med Spelinspektionen	15
Samverkan med Länsstyrelserna	16
Övrigt	17
Vetenskapliga artiklar	17
Ekonomisk redovisning	17
Slutsatser	18
Bilagor	20

Sammanfattning

Folkhälsomyndigheten har under 2022 haft i uppdrag av regeringen att genomföra insatser för att förebygga spelproblem genom att utveckla och sprida det nationella kunskapsstödet om spelproblem, verka för nationell samordning av spelförebyggande insatser och stödja huvudmännen i genomförandet av lagändringarna i socialtjänstlagen (2001:453) och hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) avseende spelmissbruk i samverkan med länsstyrelserna.

Vi har arbetat med kunskapsuppbyggnad utifrån forskning, egna material och samarbete med externa aktörer. Kunskapsstödet har spridits i rapporter, broschyrer och faktablad, genom webbplatsen spelprevention.se och genom webinarier. Cirka hälften av Sveriges kommuner känner till och använder kunskapsstödet på spelprevention.se och ger kunskapsstödet högt betyg. Det innebär dock att en stor del av kommunerna inte känner till webbplatsen.

Arbetet har inbegripit att följa utvecklingen, med särskilt fokus på unga och anhöriga. Under statistik har vi breddat vårt kunskapsstöd genom att, förutom egna data, även samla och tillhandahålla statistik från flera andra myndigheter och organisationer som Socialstyrelsen, Stödlinjen och Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN).

Vi har ansvarat för nationell samordning med myndigheter, inklusive Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Vi har också, i delat ordförandeskap med Spelinspektionen, anordnat möten med branschrådet Oberoende spelsamverkan (OSS) för samverkan mellan olika intressen på spelmarknaden. Vi har även deltagit i den nationella samordningen för ANDTS som helhet och i Spelmarknadsrådet som Spelinspektionen ansvarar för. Vi har haft en särskilt nära samverkan med Spelinspektionen och länsstyrelserna.

Vidare har vi arbetat med att integrera området spel om pengar med alkohol, narkotika, dopning och tobak i vårt uppdrag att stödja genomförandet av ANDTS-politiken. Under 2022 beslutades en ANDTS-strategi som för första gången inkluderar spel om pengar. Vi har beaktat den nya strategin i vårt arbete och dessutom genomfört informationsinsatser inom vårt kunskapsstöd och i samverkan med länsstyrelsernas ANDTS-samordnare.

Folkhälsomyndighetens breda arbete med uppdraget att genomföra insatser för att förebygga spelproblem, och med att integrera spel om pengar i vårt ANDTS-uppdrag, bedöms ha bidragit till folkhälsopolitikens mål om att skapa samhällliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa. Men arbetet med att integrera spel i samordning, uppföljning och kunskapsstöd kopplat till ANDTS och det övergripande folkhälsopolitiska ramverket behöver fortsätta. Behovet av fortsatta insatser mot spelproblem framgår även i den separata återredovisningen av Folkhälsomyndighetens uppdrag att under 2022 analysera vår befolkningsstudie om spel (S2021/04606 (delvis), S2021/04815 delvis), S2021/08111 (delvis).

Bakgrund

Under 2022 har Folkhälsomyndigheten enligt regleringsbrev (S2021/04606 (delvis), S2021/04815 delvis), S2021/08111 (delvis) verkat för samordning av spelförebyggande insatser på nationell nivå, vidareutvecklat och spridit det nationella kunskapsstödet om spelproblem och i samverkan med länsstyrelserna stött huvudmännen i genomförandet av lagändringarna i socialtjänstlagen (2001:453) och hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) avseende spelmissbruk.

Syfte

Återrapporteringens syfte är att redovisa Folkhälsomyndighetens arbete med uppdraget kring spel om pengar och spelproblem enligt 2022 års regleringsbrev.

Avgränsningar

Folkhälsomyndighetens uppdrag att under 2022 göra fördjupade analyser av Swelogs 2021 och det kompletterande materialet samt att belysa konsekvenserna av covid-19 och vid behov föreslå åtgärder som stärker det spelförebyggande arbetet utanför spelmarknaden, återredovisas separat till Socialdepartementet (05350-2021). I detta uppdrag ingick även att kommunicera resultaten till relevanta målgrupper vilket främst gjorts genom kunskapsstödet spelprevention.se. Detta gör att det finns en viss överlappning mellan uppdragens redovisningar.

Uppdragets genomförande

Återrapporteringen ger en kort beskrivning av de aktiviteter som genomförts inom:

- nationellt kunskapsstöd inklusive uppföljning
- integrering av spel i ANDTS
- nationell samordning inklusive samverkan med specifika aktörer

Det nationella kunskapsstödet – spelprevention.se

Folkhälsomyndighetens kunskapsstöd om spel om pengar och spelproblem består av webbtexter och publikationer som presenteras på spelprevention.se.

Kunskapsstödet och därmed webbplatsen, riktar sig till alla som har en roll i att förebygga spelproblem på lokal, regional eller nationell nivå, till exempel:

- beslutsfattare och tjänstemän i kommuner, regioner och länsstyrelser
- personer som i sitt arbete kommer i kontakt med spelproblem, inom till exempel budget- och skuldrådgivning, fritidsverksamhet och delar av primärvården
- statliga myndigheter med ansvar för spelfrågor eller områden som berör spelfrågor
- spelbolag
- spelberoendeföreningar, idrottsorganisationer och andra organisationer inom civilsamhället med intresse av att motarbeta spelproblem.

Syftet med kunskapsstödet är att stärka kunskapen om spelproblem och förebyggande åtgärder, och att ge vägledning för ett kunskapsbaserat och kvalitetssäkrat förebyggande arbete. Kunskapsstödet ska särskilt uppmärksamma och sprida kunskap om hur våra målgrupper kan motverka att barn och unga börjar spela om pengar. Det ska även uppmärksamma skillnaderna mellan kvinnor och män.

Under 2022 har arbetet inom kunskapsstödet bestått i att ta fram ny kunskap som använts för att uppdatera webbsidor och faktablad samt för nya webbsidor och publikationer. När det gäller framtagande av kunskap lyfter vi särskilt fram:

- samlad statistik och uppföljning av spelande och spelproblem
- Länsrapportens undersökning inklusive fördjupade analyser och fallstudie av Järfälla kommuns förebyggande arbete
- uppdatering av systematisk översikt över förebyggande metoder inom spelområdet
- samhällsekonomisk kostnadsberäkning av spelproblem 2021.

En viktig del av framtagandet av kunskap har varit resultat från de fördjupade analyserna av Swelogs 2021, Undersökning om spel om pengar, unga, och

föräldrar (USUF) 2021 och de kvalitativa studierna kopplade till uppdraget som redovisas separat.

Samlad statistik och uppföljning om spelande och spelproblem

Statistiksidorna om spelande och spelproblem har breddats i sitt innehåll för att ytterligare underlätta för målgrupperna. Sidorna har uppdaterats med aktuella siffror från nationella folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor (HLV), CAN:s nationella skolundersökning, USUF och Swelogs 2021, men har även kompletterats med statistik om behandlings- och stödinsatser från Socialstyrelsen, antal avstängda på Spelpaus.se från Spelinspektionen, och antal kontakter med Stödlinjen. Denna utvidgning har gjorts för att samla statistik från olika källor på ett och samma ställe och ge en bredare bild av problemets omfattning och eventuella trender över tid. Innehållet på sidan kommer att uppdateras löpande.

Utöver den uppdaterade statistiksidan har många sidor på spelprevention.se uppdaterats med ny statistik från HLV, Swelogs prevalensstudie 2021, USUF, CAN, och med nya infografiker, illustrationer, filmer och presentationer.

Data från Swelogs prevalensundersökning 2021 har under 2022 även lagts in i Folkhälsostudio, som är Folkhälsomyndighetens verktyg för att visualisera statistik. Data för 2021 års studie kompletterar tidigare inlagd data.

Länsrapporten inklusive fördjupade analyser

Länsrapportens undersökning är Folkhälsomyndighetens årliga undersökning som vänder sig till landets samtliga 21 länsstyrelser och 290 kommuner. Syftet är att ta fram underlag för uppföljning av den nationella politiken på ANDTS-området. Resultatet kan även fungera som ett verktyg för uppföljning, planering och utveckling av arbetet på lokal och regional nivå. Frågor om spel om pengar inkluderades för första gången i undersökningen 2021. Svarefrekvensen var 93 procent.

Enligt undersökningen 2021 uppgav 15 av 21 länsstyrelser att de tagit upp frågan om spel om pengar på nätverksträffar för kommunala ANDTS-samordnare, och 17 hade diskuterat spel om pengar på samverkansmöten. En regional strategi kring ANDTS fanns i 13 av 21 län, men enbart 2, Västra Götaland och Gävleborg, hade inkluderat spel om pengar i strategin.

En länsövergripande handlingsplan för det hälsofrämjande och förebyggande ANDTS-arbetet fanns i 13 län, men spel om pengar var enbart inkluderat i handlingsplanerna i 4 län (Gävleborg, Gotland, Halland och Östergötland).

Förändringarna i SoL och HSL har varit positiva för det spelförebyggande arbetet

Förändringarna i socialtjänstlagen (SoL) och hälso- och sjukvårdslagen (HSL) år 2018 hade en positiv effekt på det spelförebyggande arbetet, speciellt på det kompetenshöjande arbetet och inom vård och behandling. År 2017 uppgav enbart 8 procent av kommunerna att de arbetat förebyggande med spelproblem genom

någon insats. Länsrapportens undersökning 2021 visar att mer än hälften av kommunerna som besvarat enkäten (142 av 269) hade en samordnare som även ansvarade för att planera och samordna spelförebyggande arbete. Cirka tre fjärdedelar av samordnarna hade tillkommit i samband med förändringarna i SoL och HSL eller senare. Det visar betydelsen av att kommunerna fick ett förtydligt uppdrag kring spel om pengar.

Det var dock få kommuner som uppgav att de arbetat praktiskt förebyggande, till exempel med att kartlägga spelproblem och spelande i kommunen, motverka att minderåriga (under 18 år) spelar om pengar och att samarbeta med organisationer som arbetar förebyggande mot spelproblem.

Analys av Länsrapporten

För att få en fördjupad förståelse av resultatet kring spel om pengar i Länsrapportens undersökning gav Folkhälsomyndigheten kommunikationsbyrån Gullers Grupp i uppdrag att intervjua kommuner som svarat ja på vissa frågor om spelförebyggande arbete (dnr 04351-2022). Det gällde till exempel om de har en samordningsfunktion för spel om pengar, om spel om pengar ingår i lokal ANDTS-policy i kommunen eller i kommunala gymnasieskolan, och om de har genomfört särskilda insatser som strukturerade skolprogram, insatser kring skulder och spel eller idrott och spel. När det gäller samverkan med ideella organisationer som arbetar med spel om pengar valde vi att intervjua både representanter för kommuner och företrädare för lokala organisationer. Resultaten visar bland annat att kommunerna som har en samordnare även för spel om pengar och/eller en policy som inkluderar spel om pengar upplever att detta underlättat implementeringen av spel frågan i kommunen.

Järfälla som ett exempel på integrering av spel i ANDTS-förebyggande arbete

Järfälla har arbetat systematiskt med att såväl integrera spel om pengar inom ANDTS som att integrera ANDTS i ett mer generiskt förebyggande arbete. Därför genomfördes en fallstudie av Gullers kommunikationsbyrå på uppdrag av Folkhälsomyndigheten (dnr 04351-2022). Arbetet görs till stor del genom samverkansstrukturen Samarbeta barn och unga (SAMBU), som är ett format för samverkan inom det socialpreventiva området inom kommunen, framför allt genom tidig upptäckt.

Den övergripande slutsatsen för hur Järfälla kommun organiserar sitt arbete med prevention av vålds och ANDTS-problem är att det fungerar väl. SAMBU ger förutsättningar att kunna bedriva ett brett vålds- och beroendepreventivt arbete riktat mot ungdomar – en förutsättning för att kunna lyckas med ANDTS-arbetet, enligt majoriteten av de intervjuade personerna. Bland annat underlättar modellen att arbeta konkret och utifrån lokala förutsättningar, den ger mandat åt arbetet och ger tillgång till olika arenor/verksamheter. Modellen innebär även att ansvaret sprids över kommunen och olika verksamheter och arbetet blir därigenom mindre

sårbart och beroende av enstaka personer. Utmaningar kan vara att få ut information ”hela vägen ut i systemet” och att mäta effekterna av arbetet. Genom det breda och likställda angreppssättet inom SAMBU har ämnet spel om pengar kunnat arbetas in i kommunens implementering av ANDTS-strategin. Det framstår som att den tidiga inkluderingen av spel om pengar har gjort att man har lyft in spelperspektivet och utvecklat kompetens inom området.

Uppdatering av systematisk översikt över förebyggande metoder inom spelområdet

Det vetenskapliga stödet för olika spelförebyggande insatser är en central fråga i Folkhälsomyndighetens uppdrag. År 2019 genomförde Statens beredning för medicinsk och socialutvärdering (SBU), på uppdrag av Folkhälsomyndigheten, en systematisk översikt över utbildningsinsatser och åtgärder som riktar sig till spelare. Syftet var att utvärdera vilka åtgärder som har ett vetenskapligt stöd för att de minskar eller förhindrar spel om pengar eller spelproblem. Med stöd av SBU har nu Folkhälsomyndigheten uppdaterat den systematiska sökningen. Resultatet kommer att kommuniceras under 2023. Det preliminära resultatet tyder på att det, trots att vi identifierat cirka 40 studier som kan komma att inkluderas, inte går att sammanställa resultaten i meta-analyser då interventionerna, studiedesignen eller mätmetoden är för olika. Resultaten i den tidigare rapporten kommer därför antagligen i stort att kvarstå.

Samhällskostnad för spelproblem 2021

Institutet för Hälso- och Sjukvårdsekonomi (IHE) genomförde på vårt uppdrag en sjukdomskostnadskalkyl för att beräkna samhällskostnaden för spelproblem i Sverige år 2021. Den beräknade kostnaden för samhället var cirka 9 miljarder kr för 2021. Av dessa kostnader var 17 procent direkta kostnader, 41 procent var indirekta, vilket omfattar olika former av produktionsbortfall, och resterande 41 procent immateriella, vilket utgörs av kostnader för fysisk och psykisk påfrestning för spelare, anhöriga och brottsoffer. Siffrorna som ligger till grund för beräkningarna baserades till stor del på data från Swelogs 2021. Studien är en uppföljning av en tidigare beräkning som baserades på Swelogs 2018. Då uppskattades kostnaderna till cirka 14 miljarder kr. Skillnaderna beror främst på skillnader vad gäller arbetslöshet där det rör sig om små tal och stor osäkerhet. Om de undantas ökade istället kostnaderna för spelproblem från 6,2 under 2018 till 8,7 miljarder kr under 2021.

Förutom osäkerheten som beror på mer slumpmässiga faktorer är det svårt att uppskatta kostnader för spelproblem eftersom det saknas uppgifter för till exempel spelproblem i relation till psykiatrisk akutmottagning, hemlöshet och indirekta kostnader för anhöriga. Jämfört med 2018 har vissa beräkningar blivit mer stabila, som uppgifter kring kriminalvård. I den nya studien för 2021 gick det, till skillnad från 2018, att ta med uppgifter om långtidssjukskrivning och sjuk- och aktivitetsersättning.

Oavsett osäkerhet kring beräkningarna är det tydligt att spelproblem ger upphov till stora samhällskostnader, och vår bedömning är att de beräknade kostnaderna överstiger de statliga intäkterna för spel om pengar. Därför kan samhället tjäna på att förebygga spelproblem.

Publikationer, webbtexter och webinarium

En ny rapport om ”Unga och spel om pengar – Resultat från en undersökning om spel om pengar bland unga 16-19 år och föräldrar 2021” har publicerats tillsammans med en tabellsammanställning. Resultat från Swelogs prevalensundersökning 2021 har publicerats i en tabellsammanställning med sammanfattande texter. De spelrelaterade resultat som framkom i Länsrapportens undersökning 2021 har lagts ut som en särskild publikation såväl som att resultaten integrerats på webbplatsen spelprevention.se.

Under året har flera publikationer uppdaterats:

- ”Spel om pengar är en folkhälsofråga” (broschyr)
- ”Spelproblem och närstående” (broschyr)
- ”Leder spelreklam till spelproblem? (faktablad)

Spelprevention.se har under 2022 kompletterats med nya flikar. På sidan om ”ANDTS-strategin 2022-2025” har vi samlat den information i strategin som har särskild bäring på det spelpreventiva arbetet. Den sida som tidigare hette ”Alkohol och spel” har döpts om till ANDT och spel om pengar för att ytterligare synliggöra kopplingen mellan spel om pengar och övriga ANDTS-områden. En ny sida om ”Länsstyrelsernas ANDTS-samordning” har utvecklats med relevant information om förebyggande arbete just för denna målgrupp som har en nyckelroll för att stödja ett kunskapsbaserat ANDTS-förebyggande arbete på regional och lokal nivå. Sidorna ”Kommunernas arbete för att förebygga spel”, ”Regionernas arbete för att förebygga spel” och ”Skolan” har omarbetats med inkludering av kartläggningar av kommuners och regioners spelförebyggande arbete, med tyngdpunkt på resultat från Länsrapportens undersökning 2021.

Utöver nya sidor har många sidor på spelprevention.se uppdaterats med bland annat nya siffror från HLV, Swelogs prevalensstudie 2021, USUF 2021, CAN:s nationella skolundersökning, och med nya infografiker, illustrationer, filmer och presentationer. Sidan om samhällskostnader för spel om pengar har uppdaterats med nya beräkningar för 2021 som ersatt beräkningar som gjordes för 2018 (se tidigare avsnitt).

Statistiksidorna om spelande och spelproblem har som nämnts breddats för att ytterligare underlätta för målgrupperna att hitta spelspecifik statistik (se tidigare stycke).

Spridning av det nationella kunskapsstödet

Under 2022 var antalet besökare på spelprevention.se fortsatt högt i jämförelse med 2020 och tidigare år, men minskade med 7 procent jämfört med 2021. Den kraftiga ökningen på runt 20 procent både mellan 2019 och 2020 och mellan 2020 och 2021 kan eventuellt förklaras av den uppmärksamhet som sakområdet fick i samband med omregleringen av spelmarknaden och den uppmärksamhet som hela myndigheten fick i samband med covid-19-pandemin.

Både under 2021 och 2022 publicerades nyheter löpande på spelprevention.se. Under 2022 publicerade vi 19 nyheter som uppmärksammade exempelvis publiceringen av rapporten om spel om pengar bland unga 16-19 år och föräldrar, resultat om spel om pengar i Länsrapportens undersökning, slutredovisningen om omregleringen på spelmarknaden från Statskontoret, webinarier om kvalitativa studier och gemensamma riskfaktorer för spel om pengar, alkohol, narkotika och tobak. Vissa nyheter handlar om återkommande händelser som årsredovisningen från Stödlinjen för spelare och anhöriga, resultat från CAN:s skolundersökning och HLV.

För att sprida kännedom om kunskapsstödet till våra målgrupper har vi använt det Twitterkontot (@spelprevention) som är kopplat till spelprevention.se. Under året twittrade vi 65 gånger (2021 twittrade vi 54 gånger). Under hösten 2022 gjordes även inlägg på myndighetens Facebook-sida och LinkedIn-sida för att förbättra möjligheterna att nå våra målgrupper med kunskapsstödet.

Under hösten genomfördes en webbenkät för att undersöka vilka som besöker webbplatsen spelprevention.se, hur besökarna hittar dit och vad de anser om innehållet. Svaren visar att våra målgrupper i stor utsträckning tycker att informationen på webbplatsen är relevant för dem i deras arbete. Enligt Länsrapportens undersökning, som för första gången inkluderade spel om pengar 2021, framkom det att 35 procent av kommunerna använt spelprevention.se i sitt arbete och att 25 procent kände till sidan men inte hade använt den. I en fördjupad intervjustudie om kommunernas spelpreventiva arbete utifrån undersökningens resultat visade det sig att alla de kontaktade kommunerna använde webbplatsen och gav den höga betyg. Vi ser dock behov av att ytterligare målgruppsanpassa spelprevention.se och utifrån att 45 procent av kommunerna i Sverige inte känner till sidan kommer vi att arbeta vidare med att sprida kännedom om kunskapsstödet. Under 2023 planerar vi även att göra en översyn över struktur och innehåll på webbplatsen.

Konferenser och seminarium

Folkhälsomyndigheten har spridit kunskap om spelproblem och förebyggande arbete till målgrupper på lokal och regional nivå. Under 2022 var det vanligaste forumet fortsatt seminarier som arrangerades av länsstyrelsernas samordningsfunktion för ANDTS-frågor, där vi genomfört sju föreläsningar, antingen digitalt eller på plats. Vi har även presenterat olika ämnen kopplade till spel om pengar för det så kallade SLUSS-nätverket för länsstyrelserna. Resultaten

från Länsrapporten har presenterats på träffar med olika länsstyrelser samt på Riksförbundet mot alkohol- och narkotikamissbruks (RFMA:s) konferens om spel om pengar. På den senare presenterade vi även resultat från USUF.

Vi medverkade på en konferens som anordnades av Riksförbundet mot alkohol- och narkotikamissbruk där vi både presenterade speldata från Länsrapporten samt resultat om unga, föräldrar och spel. Under det senare temat har vi även presenterat på Barnrättsdagarna och på DrogFOKUS. På DrogFOKUS presenterade vi även resultat från två kvalitativa studier om spel om pengar bland personer med adhd och bland kvinnor över 45 år, och spel om pengar ingick i myndighetens monter. Budget- och skuldrådgivare är en viktig målgrupp för vårt kunskapsstöd och vi deltog med en monter på BUS-dagarna i Upplands Väsby, tillsammans med Kronofogden och Konsumentverket.

Internationellt har vi deltagit på EASG-konferensen i Oslo med presentationer om:

- förändring i spelproblem över tid utifrån Swelogs uppföljning
- socialt stöd utifrån Swelogsdata
- mammor med spelproblem utifrån USUF-data
- unga, föräldrar och spelande utifrån USUF-data.

På International Gambling Conference som anordnades av Auckland University of Technology på Nya Zeeland höll vi en presentation om mätinstrumentet Problem Gambling Severity Index (PGSI) och dess delfrågor, och en presentation om genus, föräldraskap och spelproblem. Presentationerna var förinspelade och vi deltog i konferensen digitalt. Vidare deltog vi och presenterade data om kasinoetableringar och samhällskostnaden för spelproblem 2018 på inbjudan av finska nätverksgruppen Tresino, som utvärderar kasinoetableringar i Tampere. Även detta var digitalt.

Sambandet mellan angränsande aktiviteter som lootboxar, skin-gambling etc. och spel om pengar inom respektive utanför den licensierade spelmarknaden, presenterades på Nordic Gambling Research Network, Aalborg, Danmark.

Swelogs-data om förändring i spelproblem över tid presenterades även digitalt på European Gambling Public Health Network (EGHPN) och på Gambling Researchers Network (GARN) i Stockholm.

Integrering ANDTS

Under 2022 lanserades en samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken samt spel om pengar 2022-2025 (Skr. 2021/22:213). Det var den första strategin inom området som även inkluderade spel om pengar. Myndigheten har dock även tidigare arbetat med att integrera spel om pengar i ANDT-ramverket. Detta arbete fortsatte och intensifierades under 2022. Hur vi har arbetat med uppdraget om att stödja genomförandet av ANDTS-politiken under 2022 återrapporteras separat till Socialdepartementet. Men eftersom integreringen av

spel om pengar med ANDTS, också har inneburit arbete inom uppdraget om insatser för att förebygga spelproblem görs nedan några kommentarer:

- Inom deluppdraget att verka för ett kunskapsbaserat ANDTS-arbete har vi bidragit till spridningen av ett gemensamt kunskapsstöd om risk- och skyddsfaktorer för användning och skador bland barn och unga.
- Inom den nationella spelsamordningen har vi fortsatt att utforska synergier med den nationella ANDTS-samordningen och att bidra till Folkhälsomyndighetens samverkan med ideella organisationer inom ANDTS.
- Vi har analyserat ANDTS-strategin utifrån spelområdet och presenterat på vår delwebb spelprevention.se. Vi har även mött upp informationsbehoven på lokal och regional nivå om vad integreringen av spel inom strategins mål och insatsområden kan innebära.
- Vi har påbörjat arbetet med att komplettera indikatorlabbet, Folkhälsomyndighetens verktyg för uppföljning inom ANDT-området, med området spel om pengar som ska göras under 2023. Hittills har arbetet inneburit att vi gett förslag på spelindikatorer gällande tillgång, spelande och skador.

Även vår kommunikation av resultaten i Länsrapportens undersökning 2021, de fördjupade analyserna av resultaten i vissa kommuner, samt vår fallstudie av hur Järfälla kommun arbetat med att integrera spel frågan i sitt socialpreventiva arbete kan ses som olika led i att integrera spel om pengar i det bredare ANDTS-arbetet.

Nationell samordning spel

Folkhälsomyndighetens arbete med nationell samordning om spel om pengar har syftat till att

- identifiera möjliga samverkansområden genom informationsutbyte
- samordna kunskapsstöd som syftar till att stödja ett effektivt och kunskapsbaserat arbete på nationell, regional och lokal nivå
- bidra till uppföljning av faktorer som är relevanta för spelproblem.

Folkhälsomyndigheten har sammankallat till två fysiska heldagsmöten inom den nationella samordningen under 2022. Däremellan har vi hållit kontakt med samordningen genom nyhetsbrev och med enskilda aktörer utifrån behov i enskilda frågor. På vårens möte var Stödlinjen, Spelberoendes Riksförbund och Spelberoendegruppen inbjudna. Karin Tegmark Wisell, Folkhälsomyndighetens generaldirektör, var en av presentatörerna. Karin lyfte bland annat att det är viktigt att spel om pengar integreras allt mer i ANDTS samtidigt som vi parallellt behöver arbeta med det specifika kring spelproblem. Detta för att spel frågan inte ska tappa fart och position. Spelinspektionen berättade om sitt uppdrag att följa upp utvecklingen av spelande och spelproblem på spelmarknaden.

Folkhälsomyndigheten presenterade bland annat de första resultaten från USUF, Swelogs 2021 och Länsrapportens undersökning, samt resultat från Statskontorets

slutrapport över uppdraget utvärdering av omregleringen av spelmarknaden (ärende Fi2018/01523/OU). Under höstens möte informerade Spelinspektionen om särskild samverkan kring Spelpaus, och inbjudna forskare berättade om spelrelaterad brottslighet, och om samsjuklighet och dess betydelse för behandling och prevention av spelproblem.

Följande myndigheter och organisationer har under 2022 deltagit i den nationella samordningen om spel om pengar:

- Konsumentverket
- Kriminalvården
- Kronofogden
- Länsstyrelserna
- *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor*
- *Skolverket*
- Socialstyrelsen
- Spelinspektionen
- Statens Institutionsstyrelse (SIS)
- Statens medieråd
- Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

Skolverket och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (kursiva) har under året avstått från deltagande i samordningen då man prioriterat den övergripande ANDTS-samordningen. Det finns tecken på att man bortprioriterar spelsamordningen då den inte är inskriven i de olika myndigheternas regleringsbrev.

Oberoende spelsamverkan

Folkhälsomyndigheten delar ordförandeskapet för Oberoende Spelsamverkan (OSS) med Spelinspektionen. OSS som är ett nationellt branschråd för kunskaps- och erfarenhetsutbyte om frågor som rör spelproblem. OSS består av representanter för myndigheter respektive branschorganisationer på spelområdet, Stöddlinjen för spelare och deras anhöriga, samt ideella organisationer som arbetar med stöd till personer med spelproblem och deras anhöriga. Under 2021 var Folkhälsomyndigheten ordförande för mötet under våren, där bland annat Stöddlinjen presenterade sin årsrapport och vi presenterade resultat från våra undersökningar Swelogs och USUF (undersökning om spel om pengar, unga och föräldrar).

Samverkan med Spelinspektionen

Spelinspektionen och Folkhälsomyndigheten har regelbunden kontakt i olika frågor kopplade till spel om pengar och spelmarknaden. Förutom att vi delar ordförandeskapet för Oberoende spelsamverkan (se egen rubrik), har vi under året

haft dialog och samverkan kring spelpaus och en enkät till budget- och skuldrådgivare. Folkhälsomyndigheten har fortsatt deltagit, under 2022 vid två tillfällen, på Spelmarknadsrådets möten som Spelinspektionen ansvarar för. Vi har även deltagit på ett internt avdelningsmöte på Spelinspektionen för att presentera hur Folkhälsomyndigheten arbetar med frågan om spel om pengar och spelproblem. Vi har också inlett en dialog om att undersöka ojämlik exponering av Vegas-maskiner.

Samverkan med Länsstyrelserna

Folkhälsomyndigheten ska i samverkan med länsstyrelserna stödja genomförandet av lagändringarna i socialtjänstlagen (2001:453) och hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) avseende spelmissbruk. Förutom samverkan kring integreringen av spel om pengar i ANDTS (se egen rubrik) har denna samverkan främst skett genom kontakter i nationell samordning spel, övergripande ANDTS-samordning och Spelmarknadsrådet. Under 2022 har vi även deltagit på SLUSS-nätverket och presenterat kring spel om pengar liksom att vi prioriterat att bistå länsstyrelsernas ANDTS-samordnare i olika kunskapsförhöjande insatser, som konferenser och seminarium. Vi deltog även som dialogpartner inför ett framtida projekt i Jämtland/Härjedalen om tidig upptäckt och vårdcentralers arbete med spel om pengar.

Under 2022 gav vi efter samråd med Länsstyrelserna i uppdrag till STAD (STockholm förebygger Alkohol och Droger) att ta fram en utvärderingsplan av Länsstyrelsernas ”Kunskapsstöd om skärmtid, digitala spel och spel om pengar riktat till föräldrar och andra viktiga vuxna i barn och ungas närhet”. Syftet med en eventuell utvärdering skulle vara att ta reda på om insatsen har avsedd effekt, det vill säga att den når, och upplevs användbar av, målgrupperna. STAD lämnade ett förslag på tre nivåer av utvärdering, som syftade till att undersöka

1. om det framtagna materialet nått fram till målgrupperna, dvs. i vilken mån det spridits, vilket skulle ske genom att granska statistik rörande nedladdningar av kunskapsstöds materialet från länsstyrelsernas hemsidor, webbplatsbesök på de specifika kampanjwebbsidorna och interaktioner i sociala medier
2. hur avsändare (ANDTS-samordnare och/eller kommunikatörer på länsstyrelserna) och vidareförmedlare (kommunala samordnare inom ANDTS och föräldraskapsstöd) har arbetat för att göra kunskapsstödet känt och hur de upplever spridningsarbetet, vilket skulle genomföras med en enkätstudie i form av en totalundersökning bland ANDTS-samordnare och/eller kommunikatörer på länsstyrelserna samt till kommunala samordnare inom ANDTS och föräldraskapsstöd
3. målgruppernas upplevelse av kunskapsstödet, vilket skulle genomföras med hjälp av en kvalitativ intervjustudie med fokus på användbarhet och acceptans samt hinder och underlättande faktorer för förmedling av kunskapsstödet i dialog med vårdnadshavare. Två målgrupper skulle inkluderas, dvs. föräldrar/vårdnadshavare respektive professionella som möter barn och

vårdnadshavare (exempelvis inom skola, elevhälsa, socialtjänst, fritidsföreningar eller ideella organisationer) och som kan ha nytta av kunskapsstödet i dialog med vårdnadshavare.

Folkhälsomyndighetens avsikt är att kunna genomföra ett eller flera av förslagen under 2023.

Övrigt

Vetenskapliga artiklar

Data från Swelogs tillsammans med data från 10 andra befolkningsundersökningar från Europa, Kanada, USA, Australien och Nya Zeeland användes för artikeln ”Lower-risk gambling limits: linked analyses across eight countries” som publicerades online av International Gambling Studies i november 2022.

Ekonomisk redovisning

Folkhälsomyndigheten har fått disponera totalt 5 miljoner kronor för uppdraget att genomföra insatser för att förebygga spelproblem under 2022. Medel har fördelats på kostnadsposterna löner och lönebikostnader, overheadkostnader samt övriga kostnader kopplade till produktion och spridning av kunskapsstöd (tabell 1).

Tabell 1. Fördelning av kostnader inom uppdraget.

Kostnadspost	Belopp (kr)
Lönekostnader	3 222 803
OH-kostnader	1 579 268
Övriga kostnader	197 929
Totalt	5 000 000

Slutsatser

Folkhälsomyndighetens arbete med insatser för att förebygga spelproblem har under 2022 till stor del handlat om att fortsätta arbetet med att integrera spel om pengar i ANDTS och det större folkhälsopolitiska ramverket. Denna prioritering har empiriskt stöd i de resultat vi sett utifrån de fördjupade analyserna som redovisas i åiterrapporten om uppdraget analys av befolkningsstudie om spel (dnr (dnr 05350-2021). Denna visar att spelproblem har samband med riskkonsumtion av alkohol, tobak och narkotika liksom psykisk ohälsa och andra sociala och ekonomiska problem. Vår bedömning är att Folkhälsomyndighetens breda arbete med uppdraget att genomföra insatser för att förebygga spelproblem har bidragit till folkhälsopolitikens mål om att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa.

Vi bedömer att integreringen av spel i ANDTS har fungerat bra, och att detta arbete behöver fortsätta. Här kan fördjupningen av kommunernas insatser enligt Länsrapportens undersökning och exemplet Järfälla kommun bidra med erfarenheter till det fortsatta arbetet. Vi vill särskilt påtala utvecklingsbehovet av insatser riktade mot närstående och unga, både unga som själva riskerar utveckla spelproblem och unga som närstående till personer med spelproblem. Den utvärderingsplan som tagits fram angående Länsstyrelsernas föräldraskapsstöd om spel om pengar kan spela en viktig roll i det fortsatta arbetet med att förebygga spelproblem bland unga på ett effektivt och kunskapsbaserat sätt. De kommuner som arbetat aktivt med spel frågan har lyft att det kan vara en framgångsfaktor att inkludera dataspelsområden i det spelförebyggande arbetet. Utifrån de kopplingar som är identifierade i forskning och i de fördjupade analyserna som redovisas i åiterrapporten om uppdraget analys av befolkningsstudie om spel (dnr 05350-2021) om fenomenet kopplade till dataspel som lootlådor och skin-gambling bedömer vi att det är rimligt.

Det finns även behov av att ytterligare informationsinsatser för att sprida vårt kunskapsstöd spelprevention.se till målgrupper på kommunal nivå och av ett fortsatt nära samverkan med ANDTS-samordnare på länsstyrelser och i kommuner.

Då spelmarknaden sätter ramar för det spelförebyggande arbetet är det fortsatt centralt med en nära samverkan med Spelinspektionen. Vi ser att de uppgifter som speloperatörer lämnar in till Spelinspektionen enligt LIFS 2018:2 kan ha en viktig del i uppföljningen av spel. Vi ser även att det finns ett fortsatt behov av att arbeta med efterlevnad av åldersgränser och att det vore önskvärt att en gemensam plattform för gränssättning för tid och pengar implementerades.

I flera av de nätverk och samordningar som vi har ingått i har behovet av insatser på kreditmarknaden diskuterats. Det kan handla om obligatorisk kreditprövning, skuldregister eller möjligheten att stänga av sig från lån och insatser mot bolag som kringgår intentionen i den skärpta lagstiftningen kring sms- och snabblån. Behovet av detta har ytterligare förstärkts genom resultaten i Swelogs som identifierat starka samband mellan denna typ av lån och problemspelande. Vi uppmärksammar

i sammanhanget kreditmarknaden att utredningen Motverka riskfylld kreditgivning och överskuldssättning (direktiv 2021:108) kommer att lämna förslag den 29 juni föreslå åtgärder som motverkar riskfylld kreditgivning och överskuldssättning, som skuldregister. Även om uppdraget inte rör spel kommer förslagen att kunna ha stor betydelse för det förebyggande arbetet mot spelproblem.

Behovet av ytterligare insatser mot spelproblem framgår i den separata återredovisningen av Folkhälsomyndighetens uppdrag att under 2022 göra analyser av befolkningsstudie om spel.

Bilagor

För att läsa bilagorna rekommenderar vi att du först laddar ner publikationen och därefter dubbelklickar på gomet bredvid respektive bilaga för att öppna bilagan. Som ett alternativ kan du öppna menyn för bifogade filer i din pdf-app och sedan klicka på rätt bilaga i menyn.

Bilaga 1. Länsrapportens undersökning och resultatredovisning.

Detta är en återrapportering av Folkhälsomyndighetens regeringsuppdrag om att genomföra insatser för att förebygga spelproblem (S2021/04606 (delvis), S2021/04815 (delvis), S2021/08111 (delvis)). Målgrupper för rapporten är i första hand regeringen, men den kan även vara av intresse för andra nationella myndigheter samt för politiker och tjänstemän på regional och lokal nivå och andra som arbetar med hälsofrämjande och förebyggande insatser inom spelområdet.

Folkhälsomyndigheten är en nationell kunskapsmyndighet som arbetar för en bättre folkhälsa. Det gör myndigheten genom att utveckla och stödja samhällets arbete med att främja hälsa, förebygga ohälsa och skydda mot hälsohot. Vår vision är en folkhälsa som stärker samhällets utveckling

Folkhälsomyndigheten

Solna Nobels väg 18, 171 82 Solna. Östersund Campusvägen 20. Box 505, 831 26 Östersund.

www.folkhalsomyndigheten.se